

Kasım, M. (2024). Uygurların zorla çalıştırılması ve küresel tedarik zincirlerinde insan hakları ikilemi, *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı*, 01-20.

UYGURLARIN ZORLA ÇALIŞTIRILMASI VE KÜRESEL TEDARİK ZİNCİRLERİNDE İNSAN HAKLARI İKİLEMİ

Mehmetali KASIM*

Öz: Geniş Avrasya'nın merkezinde olan Uygur bölgesi uzun tarihi, köklü medeniyeti, zengin yer altı ve yer üstü kaynakları açısından önem arz eder. Ayrıca bölge önemli sanayi merkezi ve sahip olduğu kritik jeopolitik konumuyla da dikkat çeker. Çin 1949 yılının son çeyreğinde bölgeyi işgal ettikten sonra Doğu Türkistan'ın ekonomik kaynaklarını sömürmekle kalmamış aynı anda bölgeye ve bölge halkına yönelik asimile ve baskı politikası uygulamayı sürdürmüştür. Özellikle 21. yüzyılda ekonomik, ticari, askeri ve teknolojik açıdan hızla yükselen Çin, sahip olduğu devlet imkânlarıyla bölgeye ve bölge halkına yönelik adeta soykırım uygulamıştır. Yüksek teknolojilerin yardımıyla bölgeyi sıkı denetim altına almış, milyonlarca Uygur, Kazak, Kırgız ve Özbek başta olmak üzere Türk ve Müslümanları toplama kampları, zorla çalıştırma kampları ve hapishanelere sevk etmiştir. Buralarda Çin beyin yıkama ve benliksizleştirme girişimleriyle yetinmeyip tutukluların emeklerini sömürmeye ve ekonomik kazanç elde etmeye devam etmiştir. Ucuz emek gücü olarak çalıştırılan modern köle işçi durumundaki Türk ve Müslümanlar sadece Çin destekli ulusal şirketler tarafından değil Çin'in çeşitli bölgelerindeki işletmelerce de pazarlanmıştır. Ayrıca uluslararası şirketler de insan hak ve hukukları yerine ekonomik çıkarları tercih ederek Çin'in insanlık dışı uygulamalarına ortak olmuş ve böylece Uygurların zorla çalıştırmasıyla ilişkili küresel üretim zincirinin de bir parçasına dönüşmüştür.

Anahtar Kelimeler: Uygurların Zorla Çalıştırması, Doğu Türkistan, Çin, Modern Kölelik, Küresel Üretim Zinciri.

UYGHUR FORCED LABOR AND THE HUMAN RIGHTS DILEMMA IN GLOBAL SUPPLY CHAINS

Abstract: The Uyghur region is located in the center of wider Eurasia. It is important because of its long history, deep-rooted civilization, and richness of natural resources including underground and surface. In addition, the region is considered one of the industrial hubs and attracts attention with its critical geopolitical location. After occupying the region at the end of 1949, China not only exploited the economic resources of East Turkestan but also continued to implement a policy of assimilation and oppression towards the region and its people. In particular, China is rapidly rising economically, commercially, militarily, and technologically in the 21st century. Beijing has accumulated enormous state resources and depending on it has been committing genocide against the Uyghur region and its people. With the help of high technologies, it took the region under strict control. It sent millions of Turks and Muslims including Uyghurs, Kazakhs, Kyrgyz, and Uzbeks to concentration camps, forced labor camps, and prisons. Here, China was not satisfied with its attempts at brainwashing and depersonalization but continued to exploit the labor of prisoners and gain enormous economic profits from it. Turks and Muslims are subjected to modern slave workers employed as the cheap labor force. They have been marketed by Chinese-backed national companies and private businesses in various parts of China. Moreover, many international

* Dr. Öğr. Üyesi, Nigde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü. mkasim@ohu.edu.tr

 ORCID ID: 0000-0002-2697-4650.

companies have also become complicit in China's inhumane practices, choosing economic interests over human rights and laws, thus making Uyghur forced labor part of the global production chain.

Keywords: Uyghur Forced Labor, East Turkistan, China, Modern Slavery, Global Supply Chain.

Kölelik ve köleleştirme olgusu, insanlık tarihinin derinlerinde kök salmış ve farklı dönemlerde çeşitli biçimlerde varlığını sürdürmüştür. Modern dönemde köleliğe karşı oluşan tepki ve farkındalık, Birleşmiş Milletler (“BM”) öncülüğünde çeşitli uluslararası antlaşma ve hukuk metinleriyle desteklenmiştir. Bununla birlikte, günümüzde hala çok sayıda insan, çoğu zorla çalıştırma ve insan ticareti şeklinde tezahür eden modern kölelik uygulamalarına maruz kalmaktadır. BM’nin en son raporlarına göre, dünyada 50 milyondan fazla insan modern kölelik koşulları altında yaşamaya zorlanmaktadır (Masita ve Majasaari, 2024, s. 2).

Modern köleliğin temel nedenlerinden biri, tarihten devralınan ayrımcılık kalıntılarının çağdaş çözümlerle etkili bir şekilde ele alınamamasıdır. Ayrımcılığın bu derin kökleri, geçmişin kölelik ve sömürgecilik miraslarından ve çoğu kez devlet destekli ayrımcılık uygulamalarından kaynaklanmaktadır (United Nations, 2022, s. 4). Bu durum, modern kölelik olgusunun tarihsel ve sistematik bir perspektiften ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Doğu Türkistan, 1949’da Çin’in bölgeyi işgal etmesiyle birlikte, sistematik ayrımcılık ve asimilasyon politikalarının hedefi haline gelmiştir. Bu durum, uluslararası kamuoyunda giderek daha çok dile getirilmekle birlikte, Çin’in söz konusu politikaları uluslararası hukuka aykırı çok yönlü insan hakları ihlallerine neden olmaya devam etmektedir. Bölgede yaşayan Uygur, Kazak, Kırgız, Özbek ve diğer Türk ve Müslüman topluluklar, Çin Hükümeti’nin sıkı gözetim mekanizmaları altında “modern kölelik” uygulamalarına tabi tutulmuştur.

BM prensiplerine göre insanlar eşit haklara sahiptir. Dini ve ırki ayrımcılık hukuken yasaklanmış, tüm halkın eşit derecede eğitim, çalışma, kendini ifade etme haklarına sahip olması Çin’in içinde bulunduğu dünya devletleri tarafından onaylanmıştır. Ayrıca Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) Kölelik Sözleşmesi, Zorla Çalıştırmanın Kaldırılması Sözleşmesi, 1957 (No. 105) ve Köleliğin, Köle Ticaretinin ve Köleliğin Kaldırılmasına İlişkin Ek Sözleşme gibi köleliğin çağdaş biçimlerine ilişkin temel belgeler “Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulamalar azınlıklar için de geçerli” (United Nations, 2022, s. 4) olduğu belirtilmiştir. Ancak konu icraata gelince devletten devlete farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

Çin Komünist Parti (ÇKP) yönetimi Uygur bölgesini ele geçirdikten sonra baskı ve asimile siyasetini uygulamaya devam ettirmiştir. Ancak, geçtiğimiz son on yıl içerisinde baskı siyasetini tüm boyutlarıyla daha da şiddetlendirerek adeta bir soykırım uygulamaktadır. Bölgede devlet tarafından işletilen 1200 kadar kamp olduğu bilinmektedir. Bu kamplardaki tutuklu etnik ve dini kimliklere “mesleki eğitim” adı altında saldırılar yapıyor. Zorla çalıştırma ise bu baskı için kullanılan merkezi bir taktiktir (United States Department of State, 2021, s. 1). Milyonlarca bölgenin asıl mensupları insani hak ve hukuklarından mahrum bırakılarak toplama kamplarına, çalışma kamplarına ve hapishanelere götürülmüştür. Bu insanlar işkence ve beyin yıkama operasyonlarına maruz kalmanın yanı sıra köle işçilere dönüştürülerek emekleri haksız bir şekilde sömürülmektedir.

ÇKP Çinli ve uluslararası şirketleri “bölgeyi kalkındırma”, “yardım” gibi sloganlarla bölgenin doğal ve insan kaynaklarından istifade etmek için teşvik ve destek vermeyi güçlendirmiştir. Ticaretin köle işçi ve soykırıma ortak olduğu modern dönemde Holocaust ya da Rwandan soykırımında olduğu gibi dünyanın pek çok yerinde yaşanmıştır. Günümüzde birçok Avrupa ve ABD merkezli şirket, Çin’de, özellikle de Sincan (Doğu Türkistan) eyaletinde ticaret yapıyor ve Uygurlar orada zulüm görüyor. Bunlar bölgedeki ağır insan hakları ihlalleri ile yakından bağlantılı olabilir (Pinieux and Bernaz, 2023, s. 61).

Ulusal ve uluslararası üretim zincirinin Doğu Türkistan’daki köle işçilerden büyük kârlar elde ettiği ve Çin’in bölgedeki soykırımına bir nevi destek verdiği gün yüzüne çıkmaktadır. Kamplarda alıkonulan ve fabrikalarda çalışmaya zorlanan Uygurlar, korkunç

koşullara katlanmak zorunda olup oralarda bunlar ucuz emek gücü olarak sömürüye maruz kalıyor. Uygur işçiler, çalışmadıkları zamanlarda Mandarin dilini öğrenmek zorunda kalıyor ve ideolojik beyin yıkamaya tabi tutuluyor. Ancak bu istismarlar sadece Uygur bölgesiyle sınırlı değil (U.S. Department of Labor, 2024). Çin hükümeti Uygurların ve diğer etnik azınlıkların Uygur bölgesinden Çin'in iç bölgelerine toplu transferini kolaylaştırdı. Bunlar hem Çinli hem yabancı firmalar için ucuz emek gücü olarak pazarlanmıştır. 2017 ile 2019 yılları arasında Çin genelindeki fabrikalarda çalışmak üzere 80.000'den fazla Uygur'un nakledildiğini ve bazılarının doğrudan gözaltı kamplarından gönderildiği tahmin ediliyor. Ayrıca Apple, BMW, Gap, Huawei, Nike, Samsung, Sony ve Volkswagen'in de bulunduğu teknoloji, giyim ve otomotiv sektörlerinde en az 82 tanınmış küresel markanın tedarik zincirinde yer alan fabrikalarda aralarında Uygurlarında bulunduğu çalışanların olması belgelerle kanıtlanmıştır (Xu, et al., 2020, s. 3-4). Bu tahminler ihtiyatlıydı ve gerçek rakam muhtemelen çok daha yüksektir (Dobell, 2021).

1. Doğu Türkistan'daki Yer Altı ve Yer Üstü Zenginlikler

Büyük Türkistan'ın bir parçası olan Doğu Türkistan; Uygur, Kazak, Kırgız, Özbek, Tatar gibi Türk ve Müslüman halkların yaşadığı geniş bir coğrafyadır. Onlar, Çin bölgesi 1949 yılında işgal etmeden ve Çinli göçmenlerin yerleştirilmesinden önce buraların hâkimiydiler. Asya'nın tam merkezinde yer alması, dünyadaki önemli medeniyetlerin (doğuda Çin kültürü, kuzeyde Rusya ve onun temsil ettiği Hristiyan kültürü, güneyde Tibet Budizm'i ve Hint medeniyeti, batıda aynı tarihsel ve kültürel bağa sahip olan Türk ve İslam medeniyetinin) kesiştiği konumda olması itibarıyla oldukça önemli jeopolitik bir mevkie sahiptir. Ayrıca Doğu Türkistan Asya'nın doğusu ile batısı, güney ile kuzey arasındaki ticari, ekonomik, kültürel vb. alışverişlerin lojistik merkezindedir.

Doğu Türkistan Tanrı Dağı, Altay Dağı, Karakorum ve Altın dağları gibi dünyanın en büyük sıra dağlarına, Taklamakan Çölü gibi büyük çöllere, Pamir, İli gibi büyük yaylalara, Tarım Havzası, Turfan-Kumul, Cungar Havzası, İli ve İrtiş bölgesi gibi tarım için elverişli geniş ve verimli topraklara sahiptir. Bölgenin şu anki büyüklüğü 1,824 milyon kilometre kareden fazladır (Campaignforuyghurs.org, 2024). Yaklaşık 68 milyon hektarın yani bölgenin toplam alanının yüzde 41,2'sinin tarım, ormancılık ve hayvancılığın geliştirilmesine uygun olduğu değerlendiriliyor. Ayrıca yaklaşık 250 milyon metre küp kereste rezervi ile 1,5 milyon hektarı üretim olmak üzere ormancılık için uygun 4,8 milyon hektar arazi bulunmaktadır. Bu geniş topraklarda 699 yabancı hayvan türü ve 4.000'den fazla yabancı bitki türü bulunmaktadır (China.org.cn, 2024).

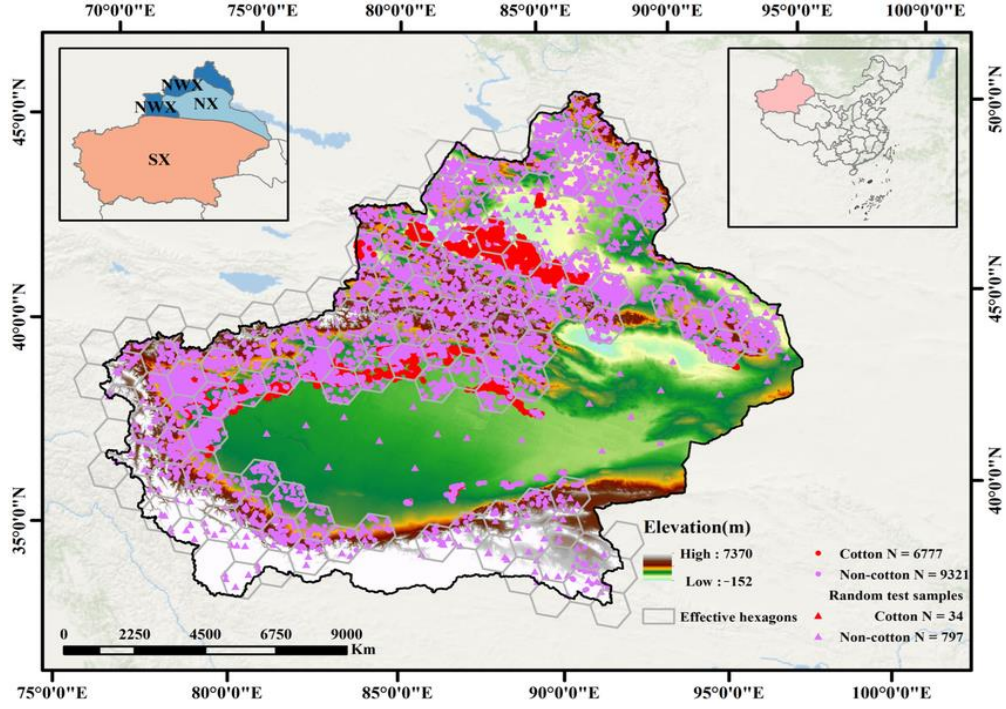
Doğu Türkistan her zaman meyvelerin ve kavunların vatanı olarak övgü dolu bir üne sahip olmuştur. Uygun iklim, zengin güneş ışığı ve ısı kaynakları, gece-gündüz arasındaki büyük sıcaklık farkı ve önemli su kaynakları, kavun ve meyve şekerin yapımı ve birikmesi için uygun koşulları sağlar (Yang, 2012, s. 10). Bölgede meyvelerin çeşitleri fazla olmakla kalmayıp kalitesi yüksek ve üretimi çoktur.

Doğu Türkistan, dünyadaki elma yetiştiriciliğinin ana mekânlarından biri olup uzun bir geçmişe ve zengin germplazma kaynaklarına sahiptir. Bölgede 300'den fazla elma çeşitleri bulunmaktadır (Di vb., 2021, s. 417). İli ve Aksu elma üretiminde ön planda olup Kaşgar narı, Turfan üzümü, Artuş inciri, Hoten cevizi, Yarkent bademi, Kumul ve Peyzavat kavunu, Korla neşputü gibi meyveler Çin ve dünya genelinde bilinmektedir. Üretim ve pazarlama mekanizmasının gelişmesiyle birlikte meyve ekim alanları gittikçe genişlemeye ve gelişmeye devam etmektedir.

2010 yılında bölgede 130'un üzerinde meyve depolama, taze tutma ve işleme işletmesi bulunmaktadır. İşleme ve teslimat kapasitesi, Uygur bölgesinin güney ve kuzeyinde, Ürümqi Beiyuanchun meyve ve sebzeleri toptan satış hali, Korla Bergamot armut lojistik ve dağıtım merkezi ve Aksu kapsamlı meyve sebze toptancı hali de dâhil olmak üzere bir dizi büyük

toptan satış pazarı ağı kurulmuştur. Bu başlangıçta piyasa sistemini oluşturmayı temel alan ticaret pazarları toptan ve perakende satışa yardımcı olarak meyve ve sebze ürünlerinin dolaşımının teşvik edilmesinde aktif rol oynar (Yang, 2012, s. 12).

Şekil 1. Doğu Türkistan'daki Pamuk Üretim Alanları

Kaynak: Tian., vd., 2023, s. 4.

Doğu Türkistan'da yetiştirilen başlıca ürünler arasında pamuk, buğday, mısır ve domates bulunmaktadır. Bölgede don olmadan geçen dönem 140~220 gün ve yıllık güneş ışığı süresi 2300 ila 3200 saat arasındadır. Pamuk üretimi 2020 yılında 5.160.700 ton olarak gerçekleşti ve bu miktar ulusal üretimin %87'sini oluşturdu (Tian vd., 2023, s. 3). Dünyadaki pamuk üretiminin %20'si ise burada üretilmektedir (BBC, 2022).

Doğu Türkistan'da tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi için gerekli iklim koşulları bulunmaktadır. Ilıman karasal kurak ve yarı kurak iklime sahiptir ve ortalama yıllık yağış miktarı yaklaşık 170 mm'dir. Bölge Çin'in en büyük hayvancılık ve tarım merkezlerinden biridir. Ayrıca dünyanın en eski tarım merkezlerinden biri olan Turfan, meyve ve sebzelerin ana mekânlarından biridir. Pek çok yabancı meyve ve sebzelerin bu bölgede evcilleştirildiği iddialar mevcuttur.

Şekil 2. İki Bin Yıl Önce Yapılmış Turfan Sulama Kanalı (Karız ve Su Şebekeleri)

Kaynak: <https://www.hurriyet.com.tr/> 26 Şubat 2019.

Şekil 3. Turfan Bölgesinde Üzümleri Kurutmak İçin Geliştirilmiş Binlerce Yıllık Geleneğe Sahip Çünçe Evleri

Kaynak: <https://vinnews.com/2019/03/13>.

Doğu Türkistan'daki pamuk üretiminden sonra bölgenin en önemli tarımsal ürünleri içerisinde domates gelmektedir. Eşsiz iklim ve toprak koşulları, domateslerin olağanüstü lezzetine katkıda bulunuyor. Bölgenin bol güneş ışığı ve gece-gündüz sıcaklık farklılıkları, domateslerin tatlılığını ve aromasını artırıyor ve onları olağanüstü lezzetli hale getiriyor. Çin'deki domates üretiminin %80'den fazlası burada yapılmaktadır (CGTN, 2023). Ayrıca Uygur bölgesi dünyadaki domates üretiminin %25'ini yapmaktadır ve 80'den fazla devlete ihraç edilmektedir (Sıqı, 2022). Tarımın modernleşmesinde Uygur bölgesi Çin'de ön sıralarda yer almaktadır (The People's Government of Xinjiang Uygur Autonomous Region of China, 2024).

Doğu Türkistan tarımda önemli bir konuma sahip olmakla beraber hayvancılıkta da önemli bir yere sahiptir. Bölge Çin'deki önde gelen hayvancılık merkezlerinden biridir. 2022 yılı verilerine göre bölgede 48.2521 milyon koyun ve 6.9091 milyon sığır bulunmaktadır (Ministry of Agriculture and Rural Affairs of the People's Republic of China, 2023). Keçi, yak ve geyik yetiştirme de Doğu Türkistan'da yaygındır. Ayrıca bölge iki hörgüçlü develerin yetiştirildiği az sayıdaki yerlerden biridir. Develer eskiden ulaşımda yaygın kullanılmakla birlikte tüketim amacıyla da beslenmiştir. Deve sütü zengin besleyici özelliğe sahip olmakla beraber geleneksel tıpta tedavi amaçlı yaygın olarak kullanılmıştır. Günümüzde deve sütüne olan ihtiyaç git gide artmakta ve Doğu Türkistan Çin'deki en önemli deve yetiştiren bölge konumunda olup iyi bir ek gelir elde etmiştir (Miao, Xiao and Wang, 2023, s. 675).

Tarım ve hayvancılık dışında Doğu Türkistan madenler ve doğal kaynaklar açısından da oldukça zengindir. Bölgede 3.355 nehir bulunmaktadır ve bunların 18'inin yıllık akışı 1 milyar metreküpü aşmaktadır. Uygur bölgesindeki yıllık ortalama su hacmi 93.6 milyar metreküptür (The People's Government of Xinjiang Uygur Autonomous Region of China, 2024). 25 milyar metreküp kullanılabilir yeraltı suyu akışı bulunuyor. Geniş alanı kapsayan buzullar, 2,58 trilyon milyar metreküpten fazla suyu barındırır (China.org.cn, 2024). Bölgedeki buzullar Çin'deki buzulların %42.7'sini oluşturmaktadır (The People's Government of Xinjiang Uygur Autonomous Region of China, 2024). Tanrı Dağları, Altay Dağı, Altun Dağı, Koyunlu Dağı ve Pamir Dağları Doğu Türkistan'ın önemli su kaynaklarını teşkil eder. Bu dağlardan beslenen yüzlerce nehir yıldızlar gibi Doğu Türkistan'ın her yerine dağılmış olup bölgenin ihtiyaç duyduğu su kaynağını temin etmektedir. İli, İrtiş, Tarım, Kızııl, Hoten nehirleri ve başka nice nehir ve ırmaklar bu karlı dağlardan beslenmektedir. Bununla

beraber Bağraş, Sayram, Kanas, Lopnur, Manas, Aydın, Karakul gibi çok sayıda göller bulunmaktadır. Nehirler ve göller bölgede balıkçılığın da gelişmesini sağlamıştır.

Buzullar, nehirler, göller ve yeraltı suları olmak üzere zengin su kaynakları Doğu Türkistan'ın tarım, hayvancılık ve şehirciliğin gelişmesini olumlu etkilemiştir. Bununla beraber bol su kaynakları bölgede modern sanayinin gelişmesinde ihtiyaç duyulan suyu da temin etmektedir. Bağımsız Orta Asya Türk cumhuriyetlerinin de bazı önemli su kaynaklarını Doğu Türkistan oluşturmaktadır. İli ve İrtiş nehirleri Kazakistan ve Rusya Sibirya'sının önemli su ihtiyacını gidermektedir. Tanrı Dağı, Karakurum ve Pamir Dağlarında bulunan buzullar, çok sayıda ırmak ve benzeri su kaynakları Kırgızistan ve Tacikistan nehirlerini beslemektedir. Bu durum bölgeye bir nevi jeostratejik önem de kazandırmıştır.

Doğu Türkistan'ın geniş toprakları çok çeşitli mineraller ve bol doğal kaynak rezervlerini barındırmaktadır.

“Sürekli olarak keşfedilen 153 çeşit maden bulunmaktadır ve bu da ülkede keşfedilen maden türlerinin %88'ini oluşturmaktadır. Kaynak rezervleri belirlenmiş 103 tür maden bulunmaktadır ve bunlar ülke toplamının %63'ünü oluşturmaktadır. Bunların içerisinde Çin'deki sıralamada 10'u büyük, 52'si ilk beşte ve 77'si ilk onda yer almaktadır. Uygur bölgesindeki maden kaynağı potansiyelinin değerlendirilmesine göre, tahmini petrol kaynakları ülkenin karadaki petrol kaynaklarının yaklaşık %30'unu, doğal gaz kaynakları ülkenin karadaki doğal gaz kaynaklarının yaklaşık %34'ünü oluşturuyor ve öngörülen kömür ise ülkenin (Çin) yaklaşık %40'ını oluşturmaktadır. Tahmin edilen kömür yatağı metan kaynakları ülke toplamının yaklaşık %26'sını oluşturmaktadır. Ayrıca bol miktarda rüzgâr ve güneş enerjisi kaynakları bulunmaktadır. Bunlara ek olarak demir, bakır, kurşun, çinko, altın, krom, nikel, nadir metaller ve tuzlardan oluşan bol miktarda maden rezervi vardır. 2023 yılında birincil alüminyum üretimi 6.048 milyon ton ve bu da ülkenin %14,5'ini oluşturacak; endüstriyel silikon üretimi 1,908 milyon ton ve bu ülkenin %51,6'sını, polisilikon üretimi 434 bin ton ve ülkenin %30,4'ünü oluşturuyor...” (The People's Government of Xinjiang Uygur Autonomous Region of China, 2024).

Doğu Türkistan ham tuz kaynakları açısından çok zengindir ve başlıca göl tuzu üretim alanlarından biridir. Tuz türleri çok, yaygın olarak dağıtılmış (Çin'deki tuz alanlarının 1/3'den fazlası) ve bol miktarda rezerve sahiptir. Kanıtlanmış tuz rezervleri yaklaşık 50 milyar tondur (Xinhua Wang, 2023). Burası Çin'in en büyük kömür, petrol ve doğal gaz rezervlerine ev sahipliği yapar. Zengin yeraltı ve yer üstü kaynakların yanı sıra bölge jeopolitik açıdan hayati öneme sahiptir. Geniş bir demiryolu, otoyol ve enerji boru hattı ağı hatlarıyla Çin'i batıya doğru eski Sovyet cumhuriyetlerine, güneye doğru Hint yarımadasına bağlar. Çin para biriminin uluslararasılaşması, milli geliri ve iç tüketimin artırılması ve Çin'in küresel ekonomik ağlarının batı bölgelere güçlendirilmesini de sağlayabilecektir.

2. Çin Ulusal Şirketlerinin Uygurları Zorla Çalıştırmayla İlişkileri

Doğu Türkistan'ın sahip olduğu zengin yer altı ve yer üstü kaynakları ÇKP işgaliyle onlarca yıldır sömürülmeye devam ettiği sır değildir. Ancak, Çin bölgede sadece zenginlikleri sömürmeyle yetinmeyip bu bölgenin insanlarına yönelik asimile ve soykırım politikasıyla beraber geliştirdiği sistematik köleleştirme ve emek sömürüsü dünya kamuoyu için pek bilindik bir konu değildir. Çin sahip olduğu ekonomik ve teknolojik güce dayanarak dünyanın en büyük modern köle işçi çalıştırma mekanizmasını geliştirmiştir. İnsanlar buralarda kendi iradelerine karşı hükümet tarafından zorlanarak ücretsiz ya da çok az ücretle çalıştırılmakla beraber çeşitli işkence ve zulümlere de maruz kalabilmektedir.

Çin hükümeti, 2017 yılından bu yana Uygur bölgesinde keyfi gözaltı, kişiyi ortadan kaybetme, kültürel ve dini zulüm de dâhil olmak üzere insanlığa karşı suçlar işledi. Uygurları ve diğer Türk Müslüman topluluklarını Sincan (Uygur bölgesi) içinde ve dışında zorunlu çalışmaya maruz bıraktı (Human Rights Watch, 2024). Sonsuz eminlik propagandası altında

Çin bölgede adeta bir sistematik soykırım işlemekle Uygur ve başka Türk ve Müslümanların varlığıyla ilgili milli, dini, kültürel, tarihi vb. her şeyi imha ederek Çinlileştirmeye mecbur bırakmıştır. Milyonlarca Uygur ve başka Türk ve Müslümanlar ailelerinden zorla kopararak toplama kampları, zorla çalıştırma kampları ya da hapishanelere sevk edilmeye maruz bırakılmıştır. Oralarda bunlar işkence ve beyin yıkıma operasyonlarına maruz kalmakla beraber köle işçi olarak çalıştırılarak emekleri de sömürülmeye devam etmektedir. Bugün, iki milyonu aşkın Uygur, Kazak ve diğer Türk-Müslüman etnik grupların, Çin'in kitlesel toplama kampları ağında keyfi olarak alıkonulduğu tahmin ediliyor, burada onların yaygın devlet gözetimine, zorla sorgulamaya, siyasi beyin yıkamaya, işkenceye ve zorunlu çalışmaya maruz bırakıldığı biliniyor (Human Rights Foundation, 2023).

Belki de Yahudi soykırımından bu yana bir etnik-dini azınlıktan en çok sayıda kişinin gözetiminde tutulması olarak nitelendirebileceği ve insan hakları savunucuları tarafından soykırım yapıldığı söylenen bu ÇKP yönetimi tarafından icra edilen siyasi tatbikatın ciddi bir nedeni Pekin yönetimi tarafından verilmemiş ve asıl amaçları gizlenmeye çalışılmıştır. Genelde tutukluların suç sebebi olarak birçoğunun başörtüsü takması veya uzun sakal bırakması, domuz eti yemeyi reddetmesi ya da ülke dışına çıkması gibi nedenler gösteriliyor (BBC, 2023).

Pek çok kişinin bu sistemin içinde kaybolması ve suiistimal edilmesiyle, Uygur bölgesindeki toplulukların tamamı (zengin tarihlere ve ölçülemez kültürel öneme sahip topluluklar) hayalet kasabalara dönüştü. Gözetimden kurtulmayı başaranlar hâlâ devlet destekli zorla çalıştırma ve diğer suiistimallere maruz kalma riskiyle karşı karşıya. Çin Halk Cumhuriyeti(ÇHC) hükümetinin Sincan Üretim ve İnşaat Kolordusu (Bingtuan), yaklaşık üç milyon personelden oluşan, bölgede çeşitli yerlerde idari kontrole sahip ekonomik ve paramiliter bir örgüt olup, hapishanelerde yaşayanları ve yerel toplulukları tehlikeli madencilik, gıda işleme, inşaat ve imalat alanlarında çalışmaya zorlamaktadır. Ayrıca binlerce Uygur yetişkin ve çocuk pamuk hasadında çalışmaya zorlanıyor. Bu ürünler ve hammaddeler uluslararası tedarik zincirlerine enjekte edilerek ÇHC'nin zorla çalıştırma suç ortaklığı tüm dünyaya yayılıyor.

Hükümet aynı zamanda binlerce kamp tutuklusunu Uygur bölgesinin başka yerlerine ve ülke genelindeki diğer eyaletlere, şirketlerin ve yerel yönetimlerin onları imalatta çalışmaya zorlamak için sübvansiyon aldığı bir "yoksulluğu azaltma" programı kisvesi altında nakletmeye başladı (United States Department of State, 2021).

Tablo 1. Uygur Bölgesinde Herhangi Bir Mal Üreten veya Üreten Kuruluşların Tamamen veya Kısmen, Eşya, Ticari Eşya ve Parça Üretiminde Zorla Çalıştırmasıyla İlgili Listesi

Kuruluşun Adı	Yürürlük Tarihi
Baoding LYSZD Trade and Business Co., Ltd.	21 Haziran, 2022
Changji Esquel Textile Co. Ltd. (and one alias : Changji Yida Textile)	21 Haziran, 2022
Hetian Haolin Hair Accessories Co. Ltd. (and two aliases: Hotan Haolin Hair Accessories; and Hollin Hair Accessories)	21 Haziran, 2022
Hetian Taida Apparel Co., Ltd (and one alias: Hetian TEDA Garment)	21 Haziran, 2022
Hoshine Silicon Industry (Shanshan) Co., Ltd (including one alias: Hesheng Silicon Industry (Shanshan) Co.) and subsidiaries	21 Haziran, 2022
Xinjiang Daqo New Energy, Co. Ltd (including three aliases: Xinjiang Great New Energy Co., Ltd.; Xinjiang Daxin Energy Co., Ltd.; and Xinjiang Daqin Energy Co., Ltd.)	21 Haziran, 2022
Xinjiang East Hope Nonferrous Metals Co. Ltd. (including one alias: Xinjiang Nonferrous)	21 Haziran, 2022
Xinjiang GCL New Energy Material Technology, Co. Ltd (including one alias: Xinjiang GCL New Energy Materials Technology Co.)	21 Haziran, 2022
Xinjiang Junggar Cotton and Linen Co., Ltd.	21 Haziran, 2022
Xinjiang Production and Construction Corps (including three aliases: XPCC; Xinjiang Corps; and Bingtuan) and its subordinate and affiliated entities	21 Haziran, 2022

Kaynak: U.S. Department of Homeland Security, 2024.

Tablo2. Uygurlar, Kazaklar, Kırgızlar Veya Uygur Bölgesi Dışında Zulüm Gören Diğer Grupların Üyelerini İşe Almak, Nakletmek, Transfer Etmek, Barındırmak Veya Zorla Çalıştırmak İçin Sincan (Uygur Bölgesi) Hükümetiyle Birlikte Çalışan Kuruluşların Listesi

Kuruluşun Adı	Yürürlük Tarihi
Aksu Huafu Textiles Co. (including two aliases: Akesu Huafu and Aksu Huafu Dyed Melange Yarn)	21 Haziran, 2022
Baowu Group Xinjiang Bayi Iron and Steel Co., Ltd. (also known as Xinjiang Bayi Iron and Steel Co. Ltd.; Baosteel Group Xinjiang Bayi Iron and Steel Co., Ltd.; and Bayi Iron and Steel)	3 Ekim, 2024
Anhui Xinya New Materials Co., Ltd. (formerly known as Chaohu Youngor Color Spinning Technology Co., Ltd.; and Chaohu Xinya Color Spinning Technology Co., Ltd.)	11 Aralık, 2023
Camel Group Co., Ltd.	2 Ağustos, 2023
Changhong Meiling Co., Ltd. (formerly known as Hefei Meiling Co., Ltd.; and Hefei Meiling Group Holdings Limited)	3 Ekim, 2024
COFCO Sugar Holdings Co., Ltd.	11 Aralık, 2023
Hefei Bitland Information Technology Co., Ltd. (including three aliases: Anhui Hefei Baolongda Information Technology; Hefei Baolongda Information Technology Co., Ltd.; and Hefei Bitland Optoelectronic Technology Co., Ltd.)	21 Haziran, 2022
Dongguan Oasis Shoes Co., Ltd. (also known as Dongguan Oasis Shoe Industry Co. Ltd.; Dongguan Luzhou Shoes Co., Ltd.; and Dongguan Lvzhou Shoes Co., Ltd.)	12 Temmuz, 2024
Hefei Meiling Co. Ltd. (including one alias: Hefei Meiling Group Holdings Limited)	21 Haziran, 2022
Kashgar Construction Engineering (Group) Co., Ltd.	9 Ağustos, 2024
KTK Group (including three aliases: Jiangsu Jinchuang Group; Jiangsu Jinchuang Holding Group; and KTK Holding)	21 Haziran, 2022
Lop County Hair Product Industrial Park	21 Haziran, 2022
Lop County Meixin Hair Products Co., Ltd.	21 Haziran, 2022
Nanjing Synergy Textiles Co., Ltd. (including two aliases: Nanjing Xinyi Cotton Textile Printing and Dyeing; and Nanjing Xinyi Cotton Textile)	21 Haziran, 2022
Ninestar Corporation and its eight Zhuhai-based subsidiaries, which include Zhuhai Ninestar Information Technology Co. Ltd., Zhuhai Pantum Electronics Co. Ltd., Zhuhai Apex Microelectronics Co., Ltd., Geehy Semiconductor Co., Ltd., Zhuhai Pu-Tech Industrial Co., Ltd., Zhuhai G&G Digital Technology Co., Ltd., Zhuhai Seine Printing Technology Co., Ltd., and Zhuhai Ninestar Management Co., Ltd.	21 Haziran, 2023
No. 4 Vocation Skills Education Training Center (VSETC)	21 Haziran, 2022
Shandong Meijia Group Co., Ltd. (also known as Rizhao Meijia Group)	12 Haziran, 2024
Sichuan Jingweida Technology Group Co., Ltd. (also known as Sichuan Mianyang Jingweida Technology Co., Ltd. and JWD Technology; and formerly known as Mianyang High-tech Zone Jingweida Technology Co., Ltd.)	11 Aralık, 2023
Xinjiang Habahe Ashele Copper Co., Ltd. (also known as Ashele Copper)	9 Ağustos, 2024
Tanyuan Technology Co. Ltd. (including five aliases: Carbon Yuan Technology; Changzhou Carbon Yuan Technology Development; Carbon Element Technology; Jiangsu Carbon Element Technology; and Tanyuan Technology Development)	21 Haziran, 2022
Xinjiang Production and Construction Corps (XPCC) and its subordinate and affiliated entities	21 Haziran, 2022
Xinjiang Shenhua Coal and Electricity Co., Ltd.	12 Haziran, 2024
Xinjiang Tengxiang Magnesium Products Co., Ltd.	9 Ağustos, 2024
Xinjiang Tianmian Foundation Textile Co., Ltd.	27 Eylül, 2023
Xinjiang Tianshan Wool Textile Co. Ltd.	27 Eylül, 2023

Xinjiang Zhongtai Chemical Co. Ltd.	21 Haziran, 2023
Xinjiang Zhongtai Group Co. Ltd	27 Eylül, 2023

Kaynak: U.S. Department of Homeland Security, 2024.

Doğu Türkistan'da uygulanan asimile ve soykırım girişimlerinde devlet ve işletmelerin ortaklığı söz konusudur. Köle işçi olarak çalıştırma ve toplama kamplarını Çin asimilenin ve soykırımın bir aracı olarak kullanmaktadır. Ulusal ve uluslararası şirketler ve üretim zincirleri ise bu durumu büyük ekonomik çıkarlar elde etmenin iyi bir fırsatı olarak değerlendirmiştir.

Uluslararası Araştırmacı Gazeteciler Konsorsiyumu'na (ICIJ) sızdırılan ve BBC'nin Panaroma programıyla Guardian gazetesi gibi basın kuruluşlarının incelediği Çin hükümeti belgelerinde, kamplarda tutulan yüz binlerce Müslüman Uygur Türkünün güvenli hapisanelerde kilitli tutulduğu, cezalandırıldığı ve beyninin yıkıldığı ortaya çıktı. Bu belgede Xi Jinping'in tutuklulara "hiç şefkat gösterme" talimatıyla beraber ÇKP'nin eğitim okulları dediği kamplarla ilgili başka talimatları da yer almaktadır:

"Kamplar bütüncül fiziksel ve zihinsel kontrol sistemine sıkı bir şekilde riayet etmeli. Koşullar, koridorlar ve binaların geneli birden fazla kilitli kontrol altında tutulmalı. Her binanın çevresi tellerle çevrilmeli. Kampların girişine kamptan sorumlu bir polis karakolu inşa edilmeli. Gözlem kuleleri ve gardiyanlarla sürekli gözetim sağlanmalı.

Mahkûmlar kalıcı olarak kamplarda tutulabilir. En erken bir yılın sonunda programı tamamlayıp serbest bırakılabilirler.

Kamplar puanlama sistemiyle çalışmalı. Mahkûmlar, ideolojik dönüşüm, disipline uyum ve eğitim alanlarında kredi toplayabilir.

Mahkûmlara haftada bir kez telefon görüşmesi, ayda bir kez ise video konferans görüşmesi izni verilebilir. Bu görüşme hakları ceza olarak ellerinden alınabilir.

Mahkûmların kaçışını engellemek birincil öncelik. Kamptakiler 7 gün, 24 saat kameralarla takip edilmeli. Kamp içerisinde hiçbir kör nokta bırakılmamalı" (BBC, 25 Kasım 2019).

Uygur bölgesinden Çin'in diğer bölgelerine transfer edilen Uygur ve başka Türk ve Müslümanlar da çalıştığı şirketler ve bulunduğu ortamda benzer işkence ve zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır.

Çin'in kıyı eyaleti Fujian'da Quanzhou'daki bir fabrikada çalışan Uygur işçiler de benzer tacizlerle karşı karşıya kalıyor. Uygur işçiler Han işçilerinden ayrı yatakhanelerde yaşamaya zorlanıyor. Bu yurtların etrafı demir kapı ve güvenlik kameralarıyla çevrilidir. Günün işleri bittiğinde, genellikle Han meslektaşlarından daha fazla saat çalışan Uygur işçiler, Fujian'dan değil Uygur bölgesinden gelen polis memurları tarafından yatakhanelerine kadar eşlik ediliyor. Bu fabrikadaki Uygur işçilerinin özgür iradelerini kullanarak ayrılmalarına izin verilmiyor. Yerel polis kimlik belgelerine el koyduğundan, ayrılışları bile fazla uzağa gidemezler (Bureau of International Labor Affairs, 2024).

BM Human Rights Council'in 2022 yılı hazırladığı raporuna göre Çin'in Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde tarım ve imalat gibi sektörlerde Uygurlar, Kazaklar ve başka etnik azınlıklar arasında zorunlu çalıştırma da yaşanıyor. Çin hükümeti tarafından zorunlu kılınan iki farklı sistem mevcuttur:

"(a) Mesleki beceri eğitimi, öğretim merkezi sistemi, hangi azınlıkların gözaltına alındığı ve işe yerleştirmeye tabi tutulduğu (b) yoksullukla mücadele altında kırsal emekçilerin işgücü transfer sistemi olup Tibet'te de benzer düzenlemeler tespit edildi.

Hükümet bu programların azınlıklar için istihdam fırsatları yarattığı ve gelirini arttırdığını iddia ederken gerçekler farklı şeyleri ortaya çıkartmaktadır.

Zorla çalıştırma göstergeleri yapılan işin gönülsüz niteliğine işaret etmektedir. İşçiler aşırı gözetim dâhil kötü yaşam, kötü çalışma koşulları, hareket kısıtlaması, gözaltı, tehdit, fiziksel veya cinsel şiddet, diğer insanlık dışı ve aşağılayıcı bazı durumlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Zorlu çalıştırma sırasında etkilenen işçiler üzerinde kullanılan yetkilerin miktarı, niteliği ve kapsamı dikkate alındığında bunlar insanlığa karşı suç olarak görülür. Ayrıca bazı örnekler köleleştirme anlamına da gelebilir (Human Rights Council, 2022, s. 7-8).

3. Uluslararası Şirketlerin Uygurları Zorla Çalıştırmayla İlişkileri ve Uluslararası Eylemler

Zorla çalıştırmaya maruz bırakılan Uygurların vatani Doğu Türkistan, bir sanayi merkezi olarak biliniyor. Burada çok sayıda şirket tedarikçiler için malzeme ve ürün üretiyor. Zorla çalıştırmanın çoğu devlet veya özel sektörler tarafından gerçekleştiriliyor. Ancak Çin'de zorla çalıştırmanın çoğu devlet tarafından dayatılıyor (Masita and Majasaari, 2024, s. 6). Doğu Türkistanlı Uygur, Kazak, Kırgız, Özbek, Tatar vb. Müslüman Türk halkının köle işçi olarak zorla çalıştırılması Çin hükümeti, Çinli şirketler ve işletmelerle sınırlı değildir. Uluslararası şirketler ve ünlü markalarının da Uygur bölgesindeki zorla çalıştırmayla yakından ilgisi vardır ve soykırımda Çin hükümetine ortak olmuş durumdadır.

Geçtiğimiz yıl İnsan Hakları İzleme Uygur bölgesinde zorla çalıştırmayı araştırdı, Çin hükümetinin işgücü transferi programlarının Uygurları ve diğer Türk Müslümanları evlerinden uzaklaştırıp fabrika ve depolarda çalışmaya zorladığını ortaya çıkarmıştır (Wormington, 2024). Çin'deki alüminyum üretiminin %15'i zorla çalıştırmanın yaygın olduğu Uygur bölgesinde üretilmektedir. Bölgedeki alüminyum üreticilerinin işgücü transferine dâhil olduğu bilinmektedir (Yang, 2024). İnsan Hakları İzleme Örgütü bugün yayınladığı bir raporda, aralarında General Motors, Tesla, BYD, Toyota ve Volkswagen'in de bulunduğu küresel otomobil üreticilerinin, alüminyum tedarik zincirlerinde Uygurların zorla çalıştırılması riskini en aza indirmekte başarısız olduklarını belirtmiştir (Human Rights Watch, 2024).

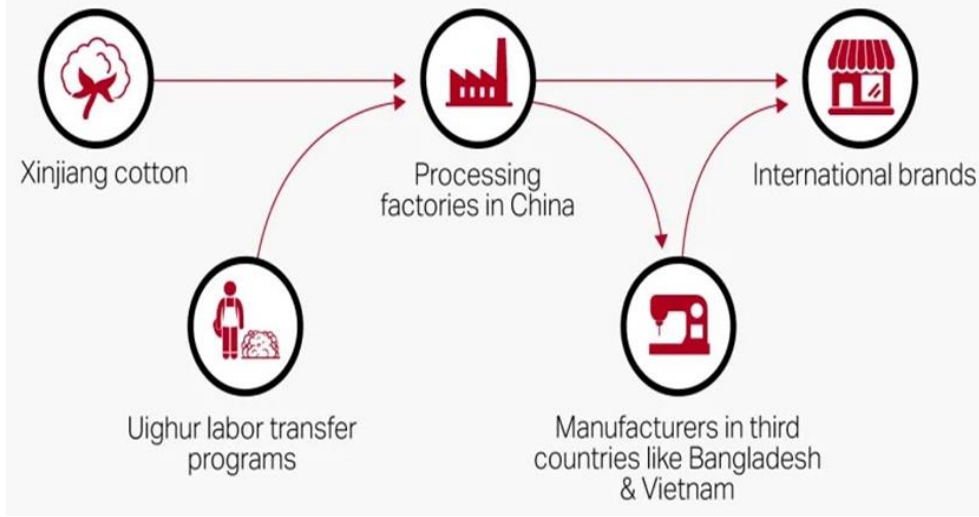
Çin hükümeti Uygur bölgesindeki Uygurların ve diğer etnik azınlıkların ülke genelindeki fabrikalara toplu transferini kolaylaştırdı. Australian Strategic Research Institute tarafından yapılan 2020 yılındaki araştırmada, bu kadar güçlü koşullar altında Uygurların, Apple, BMW gibi teknoloji, giyim ve otomotiv sektörlerinde tanınmış 83 küresel marka, Gap, Huawei, Nike, Samsung, Sony ve Volkswagen başta olmak üzere en az 82 ülkenin tedarik zincirinde yer alan fabrikalarda zorla çalıştırıldığı öne sürülüyor (Xu, et al., 2020, s. 3). Bazı araştırmalar, güneş paneli ve otomotiv endüstrileri gibi belirli endüstrilerin tedarik zincirlerinin Uygur bölgesinden gelen zorunlu çalıştırmaya maruz kalabileceği konusunda uyarıyor. Bazı yabancı firmalar doğrudan Uygurların zorla çalıştırıldığını itiraf etmese de ticari ortakları ve tedarik zinciri ilişkileriyle bu durumu açığa çıkarıyor. Örneğin Volkswagen doğrudan Uygurların zorla çalıştırmasıyla ilgili sorumluluğu reddetmiştir. Ancak Çinle ortak girişimleri ile Uygur bölgesindeki bir alüminyum üreticisi arasındaki potansiyel bağlantılar sorulduğunda Volkswagen, Çin'deki ortak girişimlerinin "tedarikçi ilişkileri konusunda şeffaf olmadıklarını" itiraf etmiştir (Yang, 2024).

Çin'in Uygurlara yönelik zorla çalıştırmayla ilişkili küresel tedarik zincirinin bir parçası olan 83 tanınmış markanın listesi:

“Abercrombie & Fitch, Acer, Adidas, Alstom, Amazon, Apple, ASUS, BAIC Motor, BMW, Bombardier, Bosch, BYD, Calvin Klein, Candy, Carter's, Cerruti 1881, Changan Automobile, Cisco, CRRC, Dell, Electrolux, Fila, Founder Group, GAC Group (automobiles), Gap, Geely Auto, General Motors, Google, Goertek, H&M, Haier, Hart Schaffner Marx, Hisense, Hitachi, HP, HTC, Huawei, iFlyTek, Jack & Jones, Jaguar, Japan Display Inc., L.L.Bean, Lacoste, Land

Rover, Lenovo, LG, Li-Ning, Mayor, Meizu, Mercedes-Benz, MG, Microsoft, Mitsubishi, Mitsumi, Nike, Nintendo, Nokia, The North Face, Oculus, Oppo, Panasonic, Polo Ralph Lauren, Puma, Roewe, SAIC Motor, Samsung, SGMW, Sharp, Siemens, Skechers, Sony, TDK, Tommy Hilfiger, Toshiba, Tsinghua Tongfang, Uniqlo, Victoria's Secret, Vivo, Volkswagen, Xiaomi, Zara, Zegna, ZTE" (Xu, et al., 2020, s. 31-39).

Şekil 4. Uygurları Zorla Çalıştırmanın Küresel Üretim Zincirine Dâhil Edilmesi

Kaynak: SWISSINFO.CH, January 4, 2023.

2019'da Washington'daki araştırmacılar Uygur bölgesinden gelen pamuk elyafının, bölgedeki fabrikalarla doğrudan bağlantısı olmayan Batılı şirketlerin bile tedarik zincirlerine nasıl girebileceği hakkındaki dış bağlantılarını anlatmıştır (SWISSINFO.CH, 2023). Uygur bölgesi sadece Çin için değil bazı sektörlerde dünya tedarik zincirinde kritik rol oynuyor. Bu bölgede üretilen ürünlerin tümüyle yasaklanması Çin'le beraber dünyayı da etkiliyor. Uygurlara yönelik zorla çalıştırma ve köleleştirme eylemleri dünya kamuoyunda tepki göstermeye başlayınca Amerika ve Avrupa'daki demokratik devletler başta olmak üzere birçok devlet Uygur bölgesindeki ve zorla çalışmayla üretilen ürünlerin ülkelerine girmesini yasaklamaya başlamıştır. Ancak Şekil 3'te gösterildiği pamuk ve onunla ilgili tekstil tedarik zincirinde olduğu gibi firmalar uluslararası üretim zincirindeki zayıf halkalardan istifade ederek bu engelleri aşmaya ve Çin'in Uygur bölgesindeki insan hakları ihlallerine ortak olarak ekonomik kazanç elde etmeye devam etmiştir.

Şekil 5. Hoten Bölgesinde Tekstil Firmasında Çalışan Doğu Türkistanlılar

Kaynak: The Guardian, July 23, 2020.

Doğu Türkistan dünyanın en büyük pamuk üretim merkezlerinden biridir. Çin bölgenin pamuk başta olmak üzere çeşitli maddi ve insani kaynaklarını sömürmek için insanlık dışı uygulamaları hayata geçirmiştir. Esir kampları, fabrikalar, çiftlikler ve toplama kampları, bölgedeki zorunlu çalışma sisteminin, İkinci Dünya Savaşından bu yana etnik ve dini bir azınlığa yönelik en büyük gözaltı sistemi niteliğindedir. Bu ihlallere rağmen, insan hakları grupları, dünyanın önde gelen giyim markalarının çoğunun, devlet destekli geniş bir gözaltı ve zorla çalışma sistemi yoluyla üretilen pamuk ve ipliği tedarik etmeye devam ettiğini, bu sistemle yaklaşık 1,8 milyon Uygur ve diğer Türk ve Müslüman halkın dahil olduğunu dile getiriyor. Ayrıca pek çok ünlü markalar başta olmak üzere dünya çapında satılan her beş pamuklu ürününden biri, zorunlu laboratuvar uygulamaları ve burada meydana gelen insan hakları ihlalleriyle ilgili olduğunu belirtmiştir (The Guardian, 2020).

Huafu Fashion Co., Lu Thai Textile Co., Jinsheng Group (parent company of Litai Textiles/Xingshi), Youngor Group, and Shandong Ruyi Technology Group Co ve bv., pek çok Çinli firma, Adidas, Nike, Zara, Jeanswest, H &M gibi pek çok küresel markalar Çin'in sağladığı desteği ve devletin temin ettiği zorla çalıştırılan işçilerle üretime devam etmiştir (End Uyghur Forced Labor.org, 2020). Uygur bölgesi sadece doğal kaynaklar ve tarımsal sektörde önemli konuma sahip olmakla kalmayıp sanayi ve diğer modern ekonomik alanlarda da kritik öneme sahiptir. Çin hükümeti tarafından zorla çalıştırmaya tabi tutulan Uygur ve başka Türk Müslümanlar imalat, tarım, hazır giyim, enerji, sağlık ve kimya sektörlerindeki düzinelerce tedarik zincirinde de onların işgücünün emeği bulunuyor (Flacks, 2022).

Tablo 3. Çin'den Amerika Birleşik Devletleri'ne İhraç Yapan Zorla Çalıştırmayı Kullanan Herhangi Bir Hükümet-İşgücü Planı Tesis ve Kuruluşların Bir Listesi

Kuruluşun Adı	Yürürlük Tarihi
Baoding LYSZD Trade and Business Co., Ltd.	21 Haziran, 2022
Binzhou Chinatex Yintai Industrial Co., Ltd.	17 Mayıs, 2024
Century Sunshine Group Holdings, Ltd.	9 Ağustos, 2024
Changzhou Guanghui Food Ingredients Co., Ltd. (also known as GSweet; Changzhou Guanghui Food Additive Co., Ltd.; and Changzhou Guanghui Food Technology Co., Ltd.; and formerly known as Changzhou Guanghui Biotechnology Co., Ltd.)	3 Ekim, 2024
Chenguang Biotech Group Co., Ltd.	2 Ağustos, 2023
Chenguang Biotechnology Group Yanqi Co. Ltd.	2 Ağustos, 2023
China Cotton Group Henan Logistics Park Co., Ltd., Xinye Branch	17 Mayıs, 2024
China Cotton Group Nangong Hongtai Cotton Co., Ltd.	17 Mayıs, 2024
China Cotton Group Shandong Logistics Park Co., Ltd.	17 Mayıs, 2024
China Cotton Group Xinjiang Cotton Co.	17 Mayıs, 2024
Fujian Minlong Warehousing Co., Ltd.	17 Mayıs, 2024
Hefei Bitland Information Technology Co. Ltd.	17 Mayıs, 2024
Henan Yumian Group Industrial Co., Ltd.	17 Mayıs, 2024
Henan Yumian Logistics Co., Ltd. (formerly known as 841 Cotton Transfer Warehouse)	17 Mayıs, 2024
Hengshui Cotton and Linen Corporation Reserve Library	17 Mayıs, 2024
Hetian Haolin Hair Accessories Co. Ltd.	21 Haziran, 2022
Hetian Taida Apparel Co., Ltd.	21 Haziran, 2022
Heze Cotton and Linen Co., Ltd.	17 Mayıs, 2024
Heze Cotton and Linen Economic and Trade Development Corporation (also known as Heze Cotton and Linen Trading Development General Company)	17 Mayıs, 2024
Hoshine Silicon Industry (Shanshan) Co., Ltd., and	21 Haziran, 2022

Kuruluşun Adı	Yürürlük Tarihi
Subsidiaries	
Huangmei Xiaochi Yinfeng Cotton (formerly known as Hubei Provincial Cotton Corporation's Xiaochi Transfer Reserve)	17 Mayıs, 2024
Hubei Jingtian Cotton Industry Group Co., Ltd.	17 Mayıs, 2024
Hubei Qirun Investment Development Co., Ltd.	17 Mayıs, 2024
Hubei Yinfeng Cotton Co., Ltd.	17 Mayıs, 2024
Hubei Yinfeng Warehousing and Logistics Co., Ltd.	17 Mayıs, 2024
Jiangsu Yin Hai Nongjiale Storage Co., Ltd.	17 Mayıs, 2024
Jiangsu Yinlong Warehousing and Logistics Co., Ltd.	17 Mayıs, 2024
Jiangyin Lianyun Co. Ltd. (also known as Jiangyin Intermodal Transport Co. and Jiangyin United Transport Co.)	17 Mayıs, 2024
Jiangyin Xiefeng Cotton and Linen Co., Ltd.	17 Mayıs, 2024
Juye Cotton and Linen Station of the Heze Cotton and Linen Corporation	17 Mayıs, 2024
Lanxi Huachu Logistics Co., Ltd.	17 Mayıs, 2024
Linxi County Fangpei Cotton Buying and Selling Co., Ltd.	17 Mayıs, 2024
Lop County Hair Product Industrial Park	21 Haziran, 2022
Lop County Meixin Hair Products Co., Ltd.	21 Haziran, 2022
Nanyang Hongmian Logistics Co., Ltd. (also known as Nanyang Red Cotton Logistics Co., Ltd.)	17 Mayıs, 2024
No. 4 Vocation Skills Education Training Center (VSETC)	21 Haziran, 2022
Rare Earth Magnesium Technology Group Holdings, Ltd.	9 Ağustos, 2024
Wugang Zhongchang Logistics Co., Ltd.	17 Mayıs, 2024
Xinjiang Junggar Cotton and Linen Co., Ltd.	21 Haziran, 2022
Xinjiang Production and Construction Corps (XPCC) and its subordinate and affiliated entities	21 Haziran, 2022
Xinjiang Tengxiang Magnesium Products Co., Ltd.	9 Ağustos, 2024
Xinjiang Yinlong Agricultural International Cooperation Co.	17 Mayıs, 2024
Yili Zhuowan Garment Manufacturing Co., Ltd.	21 Haziran, 2022

Kaynak: U.S. Department of Homeland Security, 2024.

Amerika, Aralık 2021 yılında the Uyghur Forced Labor Prevention Act (Uygurları Zorla Çalıştırmayı Önleme Yasası) hayata geçirilmiştir. Bu yasa:

“Yabancı bir ülke tarafından tamamen veya kısmen zorla çalıştırmayla üretilmiş ürünlerin ithalatının yasaklanmasına yönelik gümrük 307 of the Tariff Act of 1930 (19 U.S.C. 1307) yasasının Çin hükümetinin ihlal etmemesini kapsayan şekilde etkili uygulanmasını sağlamak;

Uluslararası toplumun türlü kısmen ya da tümüyle Uygur bölgesinde zorla çalıştırmayla tamamen çıkarılmış, üretilmiş veya imal edilmiş her malın ithalatının yasaklanması ve zorla çalıştırmanın durdurulmasına liderlik etmek; ABD-Meksika-Kanada arasında imzalanan Uygur bölgesinde kısmen ya da tamamen zorlu çalıştırmayla üretilmiş ürünleri de kapsayan veya çıkarılmış ürünlerin ithalatını yasaklayan Madde 23.6'nın uygulanması koordine etmek...

Vize ve mali yaptırımlar, ihracat kısıtlamaları ve ithalat kontrolleri dahil olmak üzere ABD'nin elindeki tüm yetkileri kullanmak” (Congress.gov, 2021) gibi maddeleri içermektedir.

Tablo 3'te gösterildiği gibi 2021 yılının sonundan başlayarak Amerika'ya ithalat yapan Uygur bölgesindeki zorla çalışmayla ilgili firma ve işletmelerin tespitinde önemli bir yol kat etmiş ve bazı önlemler almıştır. Ancak zorla çalışmayla ilgili ürünlerin Amerika pazarına girmesini tümüyle engellemede başarısız kalmıştır. Uygurları Zorla Çalıştırma Yasası onaylandıktan sonraki yıllarda bile Uygurları zorla çalışmayla ilgili yeni firmaların

Amerika piyasasına ithalatı hala tespit edilmeye devam etmektedir. Bu durum Amerika hükümetinin Çin'e ekonomik açıdan özellikle ithalatta bağımlılığının çok olmasından ya da yasayı icraat konusunda gösterdiği bazı ciddiyetsizlik ve zaafardan kaynaklanmış olabilir.

Çin dâhil olmak üzere dünyadaki 187 devlet yani BM'nin üyelerinin çoğu Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) üyesidir. ILO'nun amacı ise sosyal adaleti ve uluslararası kabul görmüş insan ve çalışma haklarını teşvik etmek, sosyal adaletin evrensel ve kalıcı barış için gerekli olduğu yönündeki kurucu misyonunu sürdürmektir (The International Labour Organization, 2024). Çalışanlar arasında ayrımcılık yapmak, emekçileri kendi iradelerine karşı zorla çalıştırmak ve köle işçi yapmak örgütün evrensel prensiplerine aykırıdır. Aynı anda bu insan hakları ihlalleridir.

Amerika Dışişleri Bakanlığı İnsan Hakları ve Demokrasi Bürosu Başkanı Michael Kozak, Çin'in Uygur ve başka Müslümanlara yaptığı şiddetin benzerinin 1930'lu yıllardan beri hiç görülmemiş olup "Çin başlangıçta kampların varlığını bile inkâr etmişti ve şimdi "kamplar var ama bunlar bir çeşit işçi eğitimi kampı ve hepsi gönüllülük esasına dayalı" diyor. Bu bizim ve diğerlerinin söylediği gerçeklerle örtüşmüyor. Ama biz en azından onların bu konuda çok fazla uluslararası inceleme olduğunu fark etmelerini sağlamaya başlıyoruz" ve "bu, bugün dünyadaki en ciddi insan hakları ihlallerinden biridir" şeklinde dile getirmiştir (VIN News, 2019).

ILO, zorla çalıştırmaya ilişkin 11 göstereyi sıralamaktadır. Uygur işçilerin zorla çalıştırılması durumuyla ilgili göstergeler şunları içerebilir:

- "keyfi gözaltı tehdidi, güvenlik personeli ve dijital gözetim araçları tarafından izleniyor olmak gibi korkutma ve tehditlere maruz kalmak;
- aile üyelerine yönelik tehditler gibi nedenlerle bağımlı ve savunmasız bir konuma getirilmek;
- çitlerle çevrili fabrikalar ve yüksek teknoloji gözetim gibi nedenlerle hareket özgürlüğünün kısıtlanması;
- izolasyon: ayrılmış yatakhanelerde yaşamak ve özel trenlerle nakledilmek gibi;
- siyasi beyin yıkama, fabrikalarda polis koruma noktaları, 'askeri tarzda' yönetim ve dini ibadetlerin yasaklanması gibi kötü çalışma koşulları;
- iş görevlerinin bir parçası olarak iş sonrası Mandarin dili dersleri ve siyasi beyin yıkama oturumları gibi aşırı çalışma saatleridir" (Xu, et al., 2020, s. 6).

Dünya çapındaki güneş panellerinin %95'i polisilikondan yapılıyor. Dünya polisilikon üretiminin neredeyse yarısı Uygur bölgesinde Uygur ve başka Müslüman azınlıkların zorla çalıştırma koşulları altında üretiliyor. Böylece Çin'in zorla çalıştırma sistemi dünya çapındaki güneş enerjisi tedarik zincirlerini de tehdit ediyor (US Department of Labour, 2020).

Uygur bölgesindeki Çin hükümetinin devam ettirmekte olan zorla çalıştırma ve köle işçi uygulamalarına karşı uluslararası tepkiler gittikçe artmaktadır. Kuzey Amerika, Avrupa ve Avustralya'daki demokratik devletler Çin'in köleleştirme ve soykırım siyasetine en çok tepki gösteren devletlerdir. Demokratik Batı ülkelerinin Uygur bölgesindeki zorla çalıştırma ve soykırım niteliğindeki ağır insan hakları ihlallerine karşı Çin'e yaptığı yaptırımların başında Varlık/Gayrimenkul kısıtlamaları, seyahat kısıtlaması, finansal ceza, ithalat ve ihracat yasağı, iş rehberliği, yargı vb. yaptırımlar yer almaktadır (Cockayne, 2022, s. 33). İslam dünyası dâhil Küresel Güney'deki otoriter ya da Çin'e bağımlı hale gelen ülkelerden fazla bir tepki söz konusu değildir. Bunlar içindeki İran, Pakistan, Küba gibi devletler Çin'den aldığı siyasi ve ekonomik destek karşılığında her uluslararası platformda Çin'in soykırım siyasetine güçlü destek vermeye devam etmektedir.

Demokratik Batı ülkeleri ve Doğu Asya'daki Japonya, Tayvan gibi demokratik ülkelerdeki bilim insanları ve sivil toplum arasında Çin'in Uygur bölgesindeki insan hakları ihlalleri, soykırım niteliğindeki baskı, zorla çalıştırma, köle işçi yapma gibi uygulamalarına karşı tepkiler yüksektir. Bu konularda yapılan bilimsel çalışmalar gittikçe artarak devam

etmekte, halk arasında da medya, yayın, sosyal medya ve diğer çeşitli yöntemlerle protesto ve eylemlerle güçlü bir şekilde devam etmektedir. Hükümetlerinin ilgisiz tavırlarına benzer bir şekilde Türk ve İslam dünyasını da içine alan Küresel Güney ülkelerinde Uygurlar ve onlara karşı Çin'in hayata geçirdiği insanlık dışı uygulamalara karşı ciddi bir tepki söz konusu değildir.

İslam dünyasına gelince onlar genellikle otoriter rejimler tarafından yönetiliyor hatta Batılı ülkeler tarafından insan hakları ihlalleri nedeniyle kendileri de eleştiriliyor. Bu konu Mısır, Körfez ülkeleri, Pakistan, İran ve pek çok ülke için geçerli. Hatta Suudi Arabistan Velihaht Prensi Muhammed bin Selman, Çin'in azınlıklar politikasını övdü. Diğer Arap devletleri de benzer açıklamalar yaptı (TR724 HABER, 2019). Malezya ve Türkiye gibi bazı devletler de üst düzey yöneticiler gerçek bir eylemden Çin'i rahatsız etmeyecek şekilde sembolik söylemlerle yetinmiştir. Bir kısım aydın, sivil toplum, halk, muhalif partiler arasında Çin'in Uygur bölgesindeki baskılarına karşı bazı tepkiler olsa da bunların etkileri hükümeti harekete geçirmede yetersiz kalmıştır. Küresel Güney'deki ülkeler genellikle Çin'le olan ekonomik ve ticari ilişkilerini ön plana koymuştur. Bazı devletler uluslararası Çin'i siyasi destekçisi olarak gördüğünden sessizliği seçmiştir. Bazı devletlerin sessizlik sebeplerini Uygur İnsan Hakları Projesi Yönetim Kurulu Başkanı Nuri Türkel "Çin Parasını ve ekonomik nüfuzunu ülkelerin sessizliğini satın almak için kullanmaktan ya da bazı zayıf ülkeleri uydu devlete çevirmekten çekinmiyor" (Ersöz, 2021) diye açıklamıştır. Diğer açıdan demokrasi pekişmemiş ülkelerde genellikle kendi insan hak hukukları konusunda çeşitli sorunları olduğu, çağdaş insani değerlerin daha toplum hayatında kök salmamış olmasının da Çin'i desteklemeleri ya da olaya sessiz kalmayı tercih etmelerinde ekili olmuş olasılığı da yüksektir.

Sonuç

Doğu Türkistan Asya'nın merkezine yerleşmiş, geniş bir alana ve kritik jeopolitik öneme sahiptir. Bölge zengin yer üstü ve yer altı kaynaklara sahip olmanın yanı sıra tarım, hayvancılık, hammadde, sanayi ve modern ekonomi açısından da oldukça önemli bir konumdadır. Uzun sınırları, geniş Avrasya bölgesinde doğu ile batı, güney ile kuzey arasındaki iletişim ve ticaretin merkezinde yer alması nedeniyle de ayrıca bir ehemmiyet kazanmış ve ilgi çekmiştir.

İkinci Dünya Savaşından sonra Sovyetler Birliğinin desteğini arkasına alan Çin Komünist Partisi Çin'deki yönetimi ele geçirmiş Mançurya, Güney Moğolistan ve Tibet bölgelerini işgal etmesi gibi 1949 yılının sonunda Doğu Türkistan'ı da işgal etmiştir. İşgal sonrası ÇKP yönetimi bölgede asimile ve sömürü politikasını sürdürmüştür. Ancak 9 Eylül 2001 ABD'ye yönelik terör saldırısı sonrası dünyadaki gelişmelerden kendi siyasi çıkarlarına istifade ederek terörü bahane edip Uygurlara yönelik baskı politikasını daha da sertleştirmeye başlamıştır.

21. yüzyılda ekonomik, ticari, diplomatik, askeri ve teknolojik açıdan hızla yükselen Çin elinde bulundurduğu devlet imkânlarına dayanarak modern teknolojilerin yardımıyla Doğu Türkistan'daki işgal ve asimile girişimini adeta modern kölelik ve soykırım düzeyine yükselterek devam ettirmiştir. 2014 yılından başlayarak yüzlerce toplama kampları, zorla çalıştırma kampları, hapishaneler kurarak ve onları sürekli genişleterek Uygur, Kazak, Kırgız ve başka milyonlarca Türk Müslümanları eğitim ve işe yerleştirme bahanesiyle tutuklamıştır. Kamplarda bu insanların inanç ve milli değerlerini inkâr etme, beyin yıkama, işkence, Çin kültürü ve ÇKP propagandalarını öğrenmeye mecbur kalmakla beraber emekleri de sömürüye maruz kalmıştır.

Devlet destekli kuruluşlar, devlet teşvikli pek çok ulusal şirket ve işletmeler Uygur ve başka Türk Müslümanları ucuz emek gücü ve köle işçi olarak kullanmıştır. Ayrıca bölge halkı sadece Doğu Türkistan'da değil Çin'in çeşitli bölgelerine de sevk edilerek çeşitli üretim zincirlerinde çalıştırılmaya devam etmektedir. Bölgedeki zengin doğal kaynaklar, gelişmiş

altyapı ve modern ekonomik düzeyi, yetenekli ucuz köle işçi uluslararası şirketlerin de iştahlarını kabartmıştır. Ayrıca bölgedeki pek çok sektör sadece Çin genelince değil dünya üretim zincirinde de çok önemli konumda olduğundan dolayı pek çok küresel şirketler insan hak hukukları yerine iktisadi çıkarlarını ön plana koyarak Çin'in bölgedeki insanlık dışı uygulamaları ve soykırım siyasetine bir nevi ortak olmuş durumdadır.

Uluslararası, özellikle demokratik Batı ülkelerinde Çin'in Doğu Türkistan'daki zorla çalıştırma ve köle işçiliği başta olmak üzere BM'nin insanlığa karşı suç, Amerika başta olmak üzere pek çok devletin soykırım olarak nitelendirdiği insanlık dışı uygulamalarına karşı tepkiler güçlenmiştir. Amerika ve Avrupa başta olmak üzere güçlü ekonomiler Çin'in bölgedeki insan hakları ihlalleri ile ilgili ürünlere karşı tespit etme, ithalat ve ihracat yasağı, ilgili kişilere yönelik finansal ceza, seyahat yasağı vb. önlemler hayata geçirmiştir. Aydınlar ve toplumsal düzeyde de duyarlılık ve tepkiler güçlenerek devam etmiştir. Ancak bunlar tek başına Çin'i soykırım politikalarından vazgeçtirmeye zorlamak için yeterli olmamıştır. Çin sahip olduğu ekonomik, ticari, siyasi, askeri ve teknolojik gücünden istifade ederek Türk ve İslam dünyası başta olmak üzere Küresel Güney'in sessizliğini ve birçoğunun desteğini elde etmiştir. Böylece Uygur bölgesine yönelik uluslararası güçleri ve kamuoyunu parçalayarak kendi siyasi hedeflerine ulaşmak için soykırım politikasını hız kesmeden devam ettirmektedir.

Kaynakça

- BBC. (2019). Çin'in kamplarda tuttuğu Uygur Türkleri için verdiği 'beyin yıkama' talimatları sızdırıldı. BBC News. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50541665>. (Erişim Tarihi: 25. 11. 2019).
- BBC. (2023). Guardian: 'Model vatandaş' olan Uygurlar da Çin'in toplama kamplarından kurtulamıyor. BBC News. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53484089>. (Erişim Tarihi: 21. 07. 2020).
- Bureau of International Labor Affairs. (2024). Institutionalized Oppression: Forced Labor Programs Targeting Uyghurs and Other Minorities in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region, China. <https://www.dol.gov/agencies/ilab/against-their-will-the-situation-in-xinjiang>. (Erişim Tarihi: 09. 10. 2024).
- Campaignforuyghurs.org. (2024). About East Turkistan. <https://campaignforuyghurs.org/about-east-turkistan/>. (Erişim Tarihi: 20.10.2024).
- CGTN. (2023). Xinjiang's bountiful tomato harvest. <https://news.cgtn.com/news/2023-09-16/Xinjiang-s-bountiful-tomato-harvest-1n90avDBgZi/index.html>. (Erişim Tarihi: 16. 09. 2023).
- Cockayne, J. (2022). *Making Xinjiang sanctions work: Addressing forced labour through coercive trade and finance measures*. The University of Nottingham.
- Congress.gov. (2021). Public Law 117-78 117th Congress. <https://www.congress.gov/117/plaws/publ78/PLAW-117publ78.pdf>. (Erişim Tarihi: 23.12. 2021).
- Di, Wang., vb. (2021). 5 Comparison and Evaluation of Fruit Quality Traits of Five Apple Resources from Xinjiang. *Xi Bei Zhi wu Xue Bao*. 41(3), 416-430.
- Dobell, G. (2021). ASPI's decades: 'Uyghurs for sale'. The Strategist. <https://www.aspistrategist.org.au/aspi-decades-uyghurs-for-sale/> (Erişim Tarihi: 11.10. 2021).
- End Uyghur Forced Labour.org (2020). Press Release: 180+ Orgs Demand Apparel Brands End Complicity in Uyghur Forced Labour. <https://enduyghurforcedlabour.org/news/402-2/>. (Erişim Tarihi: 12. 02. 2023).
- Ersöz, D. (2021). Uygur Politikalarına Müslüman Ülkeler Niye Sessiz? <https://www.voaturkce.com/a/cinin-uygur-politikasina-musluman-ulkeler-neden-sessiz/5882434.html> (Erişim Tarihi: 07. 05. 2021).

- Flacks, M. (2022). The Uyghur Forced Labor Prevention Act Goes into Effect. <https://www.csis.org/analysis/uyghur-forced-labor-prevention-act-goes-effect>.(Erişim Tarihi: 01. 09. 2024).
- Human Rights Council. (2022). Contemporary forms of slavery affecting persons belonging to ethnic, religious and linguistic minority communities: Report of the Special Rapporteur on contemporary forms of slavery, including its causes and consequences. Editor: Tomoya Obokata. *A/HRC/*. 51(26), 1-20.
- Human Rights Foundation. (2023). What's Happening In China's Concentration Camps? Q&A with Uyghur Camp Survivors. <https://hrf.org/whats-happening-in-chinas-concentration-camps-qa-with-uyghur-camp-survivors/>.(Erişim Tarihi: 13.04. 2023).
- Human Rights Watch. (2024). China: Carmakers Implicated in Uyghur Forced Labor. <https://www.hrw.org/news/2024/02/01/china-carmakers-implicated-uyghur-forced-labor>.(Erişim Tarihi: 01.02. 2024).
- Masita, D., and Majasaari, P. (2024). Forced Labour in China: A Tool for Oppressing Ethnic Minorities. *GHRD Report*. 2024(4), 1-25.
- Miao, J., Xiao, S. and Wang, J. (2023). Comparative Study of Camel Milk from Different Areas of Xinjiang Province in China. *Food Sci Anim Resour*. 43(4), 674-684.
- Ministry of Agriculture and Rural Affairs of the People's Republic of China. (2023). 2022 Nián xīnjiāng xùmù yè tóngbǐ zēngzhǎng 6.5%. http://www.moa.gov.cn/xw/qg/202301/t20230128_6419332.htm. (Erişim Tarihi: 28.01.2023).
- Pinieux, M. & Bernaz, N. (2023). Doing Business in Xinjiang: Import Bans in the Face of Gross Human Rights Violations against the Uyghurs. *Erasmus Law Review*. (1), 61-67.
- Siqi, J. (2022). Why has the US ban on Xinjiang's tomato exports had such limited effect? <https://www.scmp.com/economy/article/3195195/why-has-us-ban-xinjiangs-tomato-exports-had-such-limited-effect>. (Erişim Tarihi: 9.10. 2022).
- SWISSINFO.CH. (2023). The complicated path to avoiding cotton from Xinjiang. <https://www.swissinfo.ch/eng/business/the-complicated-path-to-avoiding-cotton-from-xinjiang/48134540>. (Erişim Tarihi: 04. 01.2023).
- The Guardian. (2020). 'Virtually entire' fashion industry complicit in Uighur forced labour, say rights groups. <https://www.theguardian.com/global-development/2020/jul/23/virtually-entire-fashion-industry-complicit-in-uighur-forced-labour-say-rights-groups-china>. (Erişim Tarihi: 12. 11. 2023).
- The International Labour Organization. (2024). About the ILO. <https://www.ilo.org/about-ilo>. (Erişim Tarihi: 14. 10. 2024).
- The People's Government of Xinjiang Uygur Autonomous Region of China. (2024). Xīnjiāng wéiwú'ěr zìzhìqū gàikuàng. <https://www.xinjiang.gov.cn/xinjiang/xjgk/202407/f92d6fd49e534902b3750dacc7a260b2.shtml>.(Erişim Tarihi: 30.07. 2024).
- Tian, Y. H., vd. (2023). Extraction of Cotton Information with Optimized Phenology-Based Features from Sentinel-2 Images. *Remote Sens*. 15(8), 1-21.
- TR724 HABER. (2019). Türkiye, Uygurlar'a soykırma neden sessiz? <https://www.tr724.com/turkiye-uygurlara-soykirima-neden-sessiz/>. (Erişim Tarihi:06. 12. 2019).
- U.S. Department of Labor. (2024). Against Their Will: The Situation in Xinjiang. <https://www.dol.gov/agencies/ilab/against-their-will-the-situation-in-xinjiang>.(Erişim Tarihi: 20. 04.2024).

- United Nations. (2022). Contemporary forms of slavery affecting persons belonging to ethnic, religious, and linguistic minority communities. *United Nations General Assembly A/HRC. 51(26)*,1-20.
- United States Department of State, (2021). *Forced Labor in China's Xinjiang Region*. Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons.
- United States Department of State. (2021). Forced Labor in China's Xinjiang Region. https://www.state.gov/wp-content/uploads/2021/06/Forced-Labor-in-Chinas-Xinjiang-Region_LOW.pdf. (Erişim Tarihi: 30.06. 2021).
- US Department of Labour. (2020). Traced to Forced Labor: Solar Supply Chains Dependent on Polysilicon from Xinjiang. <https://www.dol.gov/sites/dolgov/files/ILAB/images/storyboards/solar/Solar.pdf>. (Erişim Tarihi: 10.09.2024).
- VIN News. (2019). Washington – U.S. Says China's Treatment Of Muslim Minority Worst Abuses 'since The 1930s'. <https://vinnews.com/2019/03/13/washington-u-s-says-chinas-treatment-of-muslim-minority-worst-abuses-since-the-1930s/>.(Erişim Tarihi: 13. 03. 2019).
- Wormington, J. (2024). Xinjiang Abuses Show Need for Robust EU Forced Labor Law. Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/news/2024/02/29/xinjiang-abuses-show-need-robust-eu-forced-labor-law>.(Erişim Tarihi: 29.02. 2024).
- Xinhua Wang. (2023). "Tianshan Salt" becomes Xinjiang's new business card. <http://xj.news.cn/20230912/eaf6d4788f7a489591cf7e783f6d33e2/c.html>. (Erişim Tarihi: 12.09.2023).
- Xu, V., et al. (2020). Uyghurs for Sale: 'Re-education', forced labor and surveillance beyond Xinjiang. *Nathan Ruser, Policy Brief Report. 26* (2020), 1-56.
- Yang, H. (2012). Strategic Research of Xinjiang Forestry and Fruit Industry Based on " Smile Curve". *Asian Agricultural Research. 4*(3), 10 -18.
- Yang, W. (2024). Report: Global Carmaker Supply Chains Exposed to Xinjiang Forced Labor. <https://www.voanews.com/a/report-global-carmaker-supply-chains-exposed-to-xinjiang-forced-labor-/7466133.html>.(Erişim Tarihi: 01. 02. 2024).

Extended Summary

The Uyghur region is a large area over 1,824 million square kilometers and bordering with Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Afghanistan and Pakistan from the west, India and Tibet from the south, China mainland from the east, Mongolia and Russia from the north. Its strategically located in the center of wider Eurasia which links between north and south, west and east as the crossroad of trade routes in the mass continent. The Uyghur land is also important because of its long history, deep-rooted civilization, and richness of natural resources. For thousands of years the regions played a crucial role in geopolitics, economics, and social and scientific developments of the world especially in Eurasia. Besides its natural beauty and historical sites, the Uyghur homeland possesses abundant fresh water, oil, natural gas, salt, coal, gold, uranium, aluminum, and so on. Shale gas, sunlight, wind, and hydro-energy are also abundant in this region. In addition, the region is considered one of the industrial hubs and attracts attention with its critical geopolitical location.

After the CCP occupied the region at the end of 1949, China not only exploited the economic resources of the Uyghur homeland but also continued to implement a policy of assimilation and oppression towards the region and its people. In particular, exploiting international developments and American strategic mistakes, China is rapidly building up its economy and becoming one of the world's powerhouse commercially, militarily, and technologically in the 21st century. Beijing has accumulated enormous resources while its rivals are busy in endless wars. CCP depending on its capabilities and technological advantages has been committing genocide against the Uyghur region and its people. With the help of high technologies and AI it took the region under strict control and digital inspection. As part of assimilation and genocidal policies, the CCP sent millions of Turks and Muslims including Uyghurs, Kazakhs, Kyrgyz, and Uzbeks to concentration camps, forced labor camps, and prisons. Here, China was not satisfied with its attempts at brainwashing and depersonalization but continued to exploit the labor of prisoners and gain enormous economic profits from it.

In the Uyghur region, Turks and Muslims who are the real masters of the land are subjected to modern slavery by the Chinese state and forced to work as a cheap labor force and marketing around various parts of China. China forcefully confiscated the economic resources of Uyghurs and other Turkic and Muslim people and

gave them Chinese migrants. By doing so, the Uyghurs once known economic master of the region became subject to the exploitation of their land. According to scientific research, Uyghurs and other Turkic Muslims have been marketed as slave labor not only by Chinese-backed national companies but also by private businesses in various parts of China. Moreover, many international companies have also become complicit in China's inhumane practices, choosing economic interests over human rights and laws, thus making Uyghur forced labor part of the global production chain.

Forced labor and slavery were restricted by international laws. Even so, the practice of forced labor and various types of modern slavery is occurring around the World at different levels. In the modern world, forced labor and slavery are generally practiced by private sectors, but in China, these are done by the Chinese state. And Uyghur forced labor is considered the world's biggest systematic human rights violations by the state since Nazi Germany's policies were implemented over Jews as a nation during the Second World War. The international communities including the United Nations condemned China saying its actions crime against humanity and warned China to stop oppression and inhuman practices towards Uyghurs and other Turkic Muslims. Britain, Canada, France, Holland, America, and some other democratic countries blamed China for committing genocide. They also took action to stop Uyghur forced labor and other inhuman practices of the Chinese government by imposing sanctions, restricting exports and imports that are related to forced labor, and so on.

Despite criticism and sanctions especially coming from the Western countries and the democratic world, China is ongoing its oppression and assimilation. Even world-known companies such as Tesla, Volkswagen, General Motors, and Toyota use aluminum in their supply chains. This is common in other sectors such as textile industries and so on. Even though some companies refuse to take responsibility for using forced labor, they find a way to reach the global market including using third countries.

China also divided international communities by buying alliances and influencing countries, especially in the global south, which are generally poor, undemocratic, or reliant on China economically or need China's diplomatic and security support. The division among international communities and lack of support for Uyghurs have further emboldened the CCP in its genocidal policies. At the same time, these developments also provide the CCP with ample opportunity and precious time to fulfill its political agenda in the Uyghur region.

